

Als eigenaresse van de grond neemt de gemeente een sterke onderhandelingspositie in en kan zij eisen stellen met betrekking tot een mogelijke ontwikkeling van een gebouw en de vormgeving daarvan. Voor Beukenhorst-Oost zijn een aantal 'ruimtelijke kaders' geformuleerd die door de gemeenteraad vastgesteld zijn. Deze kaders vormen voor de gemeente een strategie waarmee samen met marktpartijen het plan ontwikkeld wordt, de strategie waarmee greep op de ruimtelijke omgeving verkregen wordt. In het *masterplan* is de plaats, oriëntatie, omvang van de gebouwen, de infrastructuur en de waterhuishouding in kaart gebracht. Aan het bestemmingsplan is een programma van eisen toegevoegd met betrekking tot de vormgeving van gebouwen. Er wordt een beschrijving en toelichting gegeven op de bouwmassa, bouwhoogte, materiaal en kleur, oriëntatie, plasticiteit, reclame en overige bouwwerken (fietsenstalling, containerruimte). Een bij de gemeente Haarlemmermeer ingediend bouwplan wordt getoetst aan bovengenoemde eisen. Een ambtelijke projectgroep en de Welstandscommissie adviseren B en W, waarna een bouwvergunning kan worden verleend. Tot nu toe werkt deze strategie afdoende. De gebouwde omgeving en, daarmee onlosmakelijk verbonden, de inrichting van de openbare buitenruimte van Beukenhorst-Oost heeft aan kwaliteit gewonnen. Ambtelijk én politiek draagvlak is echter noodzakelijk voor zowel uitwerking als bewaking van die kwaliteit.

EEN GOEDE BEKENDE

Het Antaresgebouw in Beukenhorst-Oost is een project dat in goed overleg en samenwerking tussen de gemeente en de projectontwikkelaar

Antaresgebouw in aanbouw. Bron: Gemeente Haarlemmermeer.

tot stand is gekomen. Het kantoorgebouw is, samen met twee andere gebouwen van Tandem en Transpolis langs de N201, aan de noordrand van Beukenhorst gesitueerd. Door hun omvang en uitstraling zijn dit tevens de meest dominante bedrijfsgebouwen, conform het *masterplan*. De architect kreeg naast het gemeentelijk pakket van eisen de opdracht om een gebouw te ontwerpen dat qua omvang en

dominantie op een gelijkwaardige manier kon concurreren met de reeds gerealiseerde projecten van Tandem en Transpolis. Een opdracht waar de architect in eerste instantie niet aan voldeed. In tweede instantie heeft de gemeente haar eisen toegelicht aan de hand van een referentiebeeld. Het gebouw moest een duidelijk herkenbare onderkant (parkeerkelder en gedeeltelijk parkeerdek) en bovenkant krijgen. De zijkanten van het gebouw moesten op een specifiek vormgegeven manier beëindigd worden, waarbij de trappenhuisen geïntegreerd moesten worden in de compositie van de bouwmassa. De opdrachtgever wenste in het centrale deel van het gebouw een atrium, waardoor de visuele relatie tussen het gebouw en de directe omgeving versterkt kon worden. Daarmee kreeg het gebouw tevens een zekere status. Met deze randvoorwaarden was de architect in staat een ontwerp te maken dat zowel door de gemeente als de opdrachtgever én hoofdgebruiker zeer positief werd ontvangen. Inmiddels is het Antaresgebouw, in de volksmond 'Van Kalmthout' geheten, een van de bekendste kantoorgebouwen in de regio. Bij de vele duizenden automobilisten die het gebouw dagelijks passeren is het gebouw een goede bekende. Een beter visitekaartje kan een bedrijf zich niet wensen.

Kwaliteit van de openbare ruimte en kwaliteit van de bebouwing zijn essentiële elementen binnen de imago-vorming rond bedrijfsterreinen. Aangezien het verkoopproces op bedrijfsterreinen vaak niet rationeel tot stand komt, is het van groot belang het imago positief te beïnvloeden. Alleen als de overheid vroegtijdig en intensief participeert in de tot standkoming van projecten kan de vormgeving worden beïnvloed. Dit vereist een actieve houding van de overheid en

betekent dat niet aan de lopende band concessies mogen worden gedaan als de kwaliteit van een bedrijfsterrein in gevaar komt.

* Johan Geurts is voor de gemeente Haarlemmermeer als stedenbouwkundig ontwerper bij de sector Landschap en Stedebouw actief betrokken bij het terrein Beukenhorst-Oost. Hij werkt daarin nauw samen met Jeroen Reijnoudt, coördinator van Beukenhorst-Oost bij Economische Zaken.

Spreke

Ir. Sjoerd Soeters,
architect

Wanneer architectuur als kunst wordt gezien en de architect dus als kunstenaar, wordt vaak met spijt geconstateerd dat hij minder vrij is dan een schilder, een beeldhouwer of een schrijver. Waar schilders en beeldhouwers zich soms van een vormentaal bedienen die voor maar enkelen te volgen is, en daarmee, afhankelijk van de waardering door toonaangevende critici, subsidiegevers, galeriehouders, museumdirecteuren, en andere 'smaakspecialisten', tot de avant-garde worden gerekend, weten de meeste schrijvers dat het tenminste leesbaar-zijn van hun werk een minimum voorwaarde is. Daarmee zijn grenzen aan de taal gesteld.

De schrijver Jan Hanlo is in de Nederlandse literatuur het meest bekend om zijn experimentele, avant-garde gedicht *Ote ote boe*, maar ik kan niet zeggen dat het tot de gedichten behoort die ik steeds opnieuw lees om er nieuwe ontdekkingen in te doen en mijn emoties de vrije loop te laten. Als de schrijver een taal gebruikt die alleen voor hem zelf begrijpelijk is zullen de meeste lezers vrij snel het boek dichtslaan; slechts een enkeling zal geïnteresseerd zijn in oefeningen in taal waarbij de functie van betekenisoverdracht is vervallen en er vooral met vormen en klanken wordt geëxperimenteerd. Architecten zouden daarvan moet leren.

Dat de architectuur niet vrij is zie ik vooral als een voordeel. De situatie in een stad of in een landschap, de gebouwen die in de buurt staan (de context), het programma van eisen dat een opdrachtgever zorgvuldig heeft opgesteld, zijn rationele verhaal én zijn meest wilde dromen, het zijn voor mij eerder gegevens en bouwstenen dan beperkingen.

De keuze en de ordening van de middelen, de architectonische 'taal' moet in mijn visie afhan-

de architectuur

kelijk van deze gegevens tot stand te komen. Een kantoorgebouw hoort er héél anders uit te zien dan een gokpaleis; het programma van een kantoorgebouw in de oude stad bedient zich van een andere vormtaal dan dat in een brainpark of langs de snelweg. Het uitgangspunt dat voor elke opgave héél goed gekeken wordt naar de situatie en héél goed geluisterd wordt naar de opdrachtgever, leidt ertoe dat voor elke situatie en elke opdrachtgever letterlijk een héél ander gebouw wordt gemaakt. Het betekent tegelijkertijd dat er niet een reeks van gebouwen in dé stijl van dé architect ontstaat (iets wat door sommige architecten sterk wordt nagestreefd in het kader van het scheppen van een hermetisch oeuvre). Het gebouw is daarmee niet vooral onderdeel van de stilistische reeks waarmee de architect zijn visitekaartje afgeeft, maar in de eerste plaats het visitekaartje van de opdrachtgever of gebruiker geworden.

Het is duidelijk dat de doelstelling om gebouwen te maken, die vooral het imago van de opdrachtgever en gebruiker uitstralen, om een andere

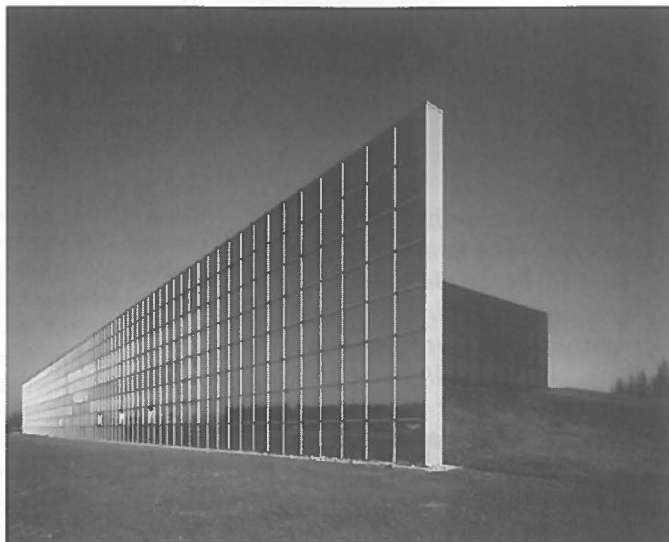

Circus Zandvoort: een gokpaleis in een tent met kolossale vlaggen erop.

Foto: Snoek & Baaij/Koos Baaij

werkwijze vraagt, wanneer de opdrachtgever géén gebruiker is, maar een institutioneel belegger of een ontwikkelaar. Van het lijstje van gegevens of bouwstenen voor het ontwerp blijven dan 'alleen' de fysieke context en het programma van eisen over, maar als de architect en opdrachtgever behalve hun ratio ook hun verbeeldingskracht gebruiken, is het mogelijk zich samen een voorstelling te maken van de praktische en expressieve wensen van de bewoners of gebruikers.

Behalve dat de gebouwen die uit een dergelijke opdracht ontstaan, een zeer pregnante bijdrage behoren te leveren aan de bestaande stedelijke of landschappelijke situatie, zouden ze ook een gevoel van herkenning moeten oproepen bij gebruikers of passanten. Ze moeten dus, net als in het geval van de literatuur, in de eerste plaats leesbaar zijn, een verhaal vertellen over de plek waarop ze zijn neergezet en, door de manier waarop het architectonische beeld als taal wordt gebruikt, associaties opwekken en dromen bovenhalen, kortom communiceren.

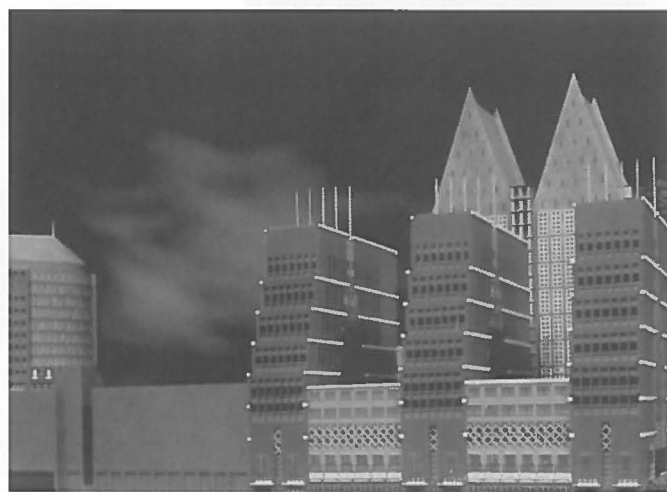

Kantoorgebouw Mexx, Duitsland: als een mes dat het landschap opensnijdt.

Foto: Marcel van Kerckhoven

Om ons heen zien we vooral architecten-architectuur; architectonisch 'Ote ote boe'. Zoals poëzie die onleesbaar is, als gebrabbel overkomt, is veel van die architecten-architectuur niet in staat iets van de erin verstopte betekenissen over te dragen.

Architectuur is er niet voor de architecten; architectuur hoort zich van een levende en verstaanbare taal te bedienen; een taal waarvoor je niet tien jaar kunstgeschiedenis hoeft te hebben gestudeerd om haar te kunnen begrijpen. Architectuur hoort op natuurlijke wijze sprekend te zijn, en dat kan heel goed, als de architecten maar van hun troon van pretenties afstappen, en ermee ophouden in hun werk alleen hun eigen visitekaartje af te willen geven.

Ontwerp voor de Resident, Den Haag: architect en opdrachtgever/niet-gebruiker gebruikten ratio en verbeeldingskracht.

Foto: Retina/Martien Kerhof